

Til: "Steinar Kaldal" <steinar.kaldal@uar.is>

Efni: Re: Til samráðs: Verkefni nefndar um stofnun þjóðgarðs á miðhálandinu
Upplýsi Sent: 30.10.2019 14:47:21 af Trausti Baldursson, Málsnúmer: 2019100023, Bréfalyklar: 42-0
ngar: Umsagnir almennt

Tilvísun í mál: 2019100023

Vísað er til meðfylgjandi tölvupósts þar sem umhverfis- og auðlindaráðuneytið kynnir til samráðs mál nr. 253/2019 - Verkefni nefndar um stofnun þjóðgarðs á miðhálandinu og fjallar kynningin annars vegar um áherslur í lagafrumvarpi um þjóðgarð og hins vegar um fjármögnun þjóðgarðs. Í inngangi við kynninguna er sérstaklega tekið fram að „Önnur forms- og efnisatriði sem fylgja lagatexta af þessu tagi koma svo til umfjöllunar á viðeigandi vettvangi við frágang lagafrumvarps og kynningu þess."

Almennt:

Hér á eftir fara nokkrar ábendingar og athugasemdir við framangreint en rétt er að taka fram að þar sem kynningin er mjög almenns eðlis þá eru athugasemdirnar að sama skapi almennar og ekki tæmandi.

Að mati Náttúrufræðistofnunar er mjög óljóst hver séu önnur forms- og efnisatriði. Mörg formsatriði virðist þegar vera nokkuð fastmótuð meðan að önnur er ekki fjallað um. T.d. virðist sveitarfélög sem ekki eiga mörk inn í fyrirhugaðan þjóðgarð enga aðkomu eiga að þjóðgarðinum, 32 % af landinu. Þó er gert ráð fyrir dreifingu á valdi og að fjármagn til reksturs þjóðgarðsins komi m.a. úr ríkissjóði. Það getur t.d. talist óeðlilegt að sveitarfélög, meirihluti þjóðarinnar, t.d. á Vestfjörðum, Akureyrarbær, höfuðborgarsvæðið eða á Reykjanesi eigi engan fulltrúa í stjórn stærstu þjóðlendu landsins nema að einstaklingar frá þessum svæðum séu hluti af félagasamtökum. Einnig er mjög óljóst hvernig á að fara með ýmis friðlönd sem fyrirhugað er að setja inn í þjóðgarðinn og eru vernduð af sérstökum ástæðum og falla nú undir ákveðna stjórnarsýslu og eru sum hver einnig svæði sem „heyra" undir alþjóðasamninga. Einnig er óljóst hvernig sérlög um miðhálandisþjóðgarð verða fléttuð við lög um náttúruvernd og enn síður hvernig boðuð lög um þjóðgarðastofnun, sérlög um miðhálandisþjóðgarð og lög um náttúruvernd verða fléttuð saman. Bent er á að Náttúrufræðistofnun gagnrýndi margt við frumvarp til laga um þjóðgarðastofnun og samræmingu þeirra laga við tiltölulega ný lög um náttúruvernd, sjá meðfylgjandi bréf. Náttúrufræðistofnun gerir sér grein fyrir því að vel getur svo farið að miðhálandisþjóðgarður verði í umsjón væntanlegrar þjóðgarðastofnunar en stofnunin varar við því að flækja enn frekar þá þætti lagasetningar sem fjalla um grundvallaratriði í náttúruvernd.

Markmið:

Náttúrufræðistofnun sér ekki ástæðu til að gera sérstakar athugasemdir við þau atriði sem hér eru nefnd enda þau mjög almenns eðlis og í raun lítið hægt að segja um hvernig útfærsla þeirra verður í lögum. T.d. er eitt markmiðanna að endurheimta vistkerfi sem hefur verið raskast en ekkert fjallað um hvernig það skuli gert þ.e. hver eigi að vera grundvallaratriði í slíkri endurheimt.

Stjórnskipulag:

Hér um að ræða stærsta náttúruverndarsvæði landsins. Samkvæmt því sem kemur fram í þessum kafla er búið að leggja drög að því hver rekstrarsvæðin verða og leggja jafnframt grunn að „pólitískri" samsetningu svæðisráða og stjórnar o.s.frv. Að lokum segir að forstjóri og eða þjónustustofnun þjóðgarða framfylgi stefnu og áætlunum sem stjórn hefur samþykkt o.s.frv. Hér vantar að byrja á því að tryggja að stjórn stærsta þjóðgarðs landsins geti ekki tekið ákvarðanir sem ganga gegn grundvallaratriðum í náttúruvernd. Stjórnir koma og fara og því þarf að vera ákveðið form sem tryggir ákveðna festu í náttúruvernd þannig að ekki sé lagt af stað með opna bók hvað það varðar. Það þarf einnig að vera tryggt að allar ákvarðanir, t.d. um hvort nýting sé sjálfbær eða ekki, byggji á vísindalegum niðurstöðum. Það mætti t.d. koma fram í markmiðssetningu hér að framan.

Hefðbundnar nytjar:

Skilgreina þarf hefðbundnar nytjar áður en talað er um að þær geti þróast. Að öðru leiti er vísað í það sem segir hér að framan að tryggja þarf að öll nýting byggji á rannsóknum og vöktun. Ekki er víst að gildandi löggjöf nægi eins og vísað er til. Koma þarf á sérstöku „vottunarkerfi“/verkferlum fyrir einingu eins og miðhálandisþjóðgarði ef af verður.

Orkunýting:

Eðli málsins samkvæmt er ekki hægt að gera ráð fyrir öðru en að virkjanir sem þegar er á hálandinu komi til með að verða áfram í rekstri. Hins vegar er ekki þar með sagt að þær þurfi að vera hluti af þjóðgarðinum sem slíkum heldur verði gert samkomulag við rekstraraðila um hvernig sé tekið á sameiginlegum málum sem kunna að varða báða aðila. T.d. hafa virkjanaaðilar, t.d. Landsvirkjun, farið í uppgæðsluaðgerðir þar sem notaðar hafa verið framandi tegundir o.s.frv.

Ekki er ljóst hvað átt er við með orðalaginu að þróa orkuvinnslusvæði. Ef átt er við t.d. að skipta um túrbínu er hægt að skilja það sem þróun en ef átt er við að stækka virkjun eða bæta við vindorkugarði á virkjanasvæði þá er um allt annað að ræða.

Þessi kafli er einfaldlega of óljós. Hér má t.d. nefna til skýringar áratuga deilur um orkunýtingu á Þjórsárverasvæðinu sem vel má flokka sem þróun á eldri virkjunum!!

Þjónustumiðstöðvar:

Flest atriði í þessum kafla eru almenns eðlis. Þar segir m.a.: „Val á staðsetningu og útfærslu þjóðgarðamiðstöðva fyrir hvert og eitt rekstrarsvæði verði í höndum svæðisráða.“ Hér er hins vegar ákveðið að tiltekið svæðisráð hafi völd til að ákveða hvar þjóðgarðsmiðstöð eigi að vera. Vissulega má gera ráð fyrir því að farið verði að almennum leikreglum í náttúruvernd og verndaráætlun fyrir viðkomandi svæði o.s.frv. Engu að síður er fulllangt gengið með að ákveða fyrirfram að ákvörðun af þessu tagi sé í alfarið í höndum svæðisráðs án þess að um leið séu settar ákveðnar skorður. Til dæmis eru ákveðin svæði nú þegar friðlýst vegna t.d. tiltekinna sérstöðu á landsvísi og því allsendis óvíst að tiltekið svæðisráð hafi þann grunn eða fagþekkingu sem þarf til að meta viðkomandi svæði. Ef ekki er farið varlega er hætt á að verið sé að tvístra ákvarðanatöku um almenn grundvallaratriði í náttúruvernd. Rétt er einnig að benda á að allar ákvarðanir sveitarfélaga, sem hafa væntanlega meirihluta í svæðisráði, hafa ekki alltaf geta flokkast undir sjálfbæra þróun eða sjálfbæra nýtingu.

Tekjur sveitarfélaga á þjóðlendum:

Ekki er minnst á rannsóknir eða vöktun í þessum kafla.

Samstarfssamningar:

Náttúrufræðistofnun telur ekkert eðlilegra en að hlutur þeirra sem starfa og eiga heima á ákveðnum svæðum sé virtur í alla staði. Hins vegar eru efnisatriði þessa kafla mjög þröng og mjög óljós um hverjir séu heimamenn og hverjir ekki nema að átt sé við að heimamenn séu eingöngu þeir sem tilheyra ákveðnu sveitarfélagi. Varla er átt við það að heimamenn allra sveitarfélaga sem eiga land að fyrirhuguðum þjóðgarði hafi einhver réttindi umfram aðra landsmenn (fyrir utan nýtingarrétt sem er til staðar) vegna þess að þeir eru heimamenn tiltekinna sveitarfélaga. Rétt er enn og aftur að benda á að hér er um þjóðlendu að ræða sem er eign þjóðarinnar ekki tiltekinna sveitarfélaga þó þau hafi þar ýmsar skyldur, skipulagsvald og geti t.d. innheimt fasteignagjöld. T.d. má nefna að Náttúrufræðistofnun hefur stundað rannsóknir á miðhálandinu fyrir almannafé í áratugi.

Rekstrarsvæði:

Ekki gerð athugasemd á þessu stigi.

Samantekt um fjármögnun:

Tryggja þarf að fjármögnun á miðhálandisþjóðgarði dragi ekki úr fjármögnun til verkefna eða svæða utan þjóðgarðsins hvort sem um er að ræða fjármagn til friðlýstra svæða eða skyldra verkefna í náttúruvernd þ.m.t. rannsóknir og vöktun.

Virðingarfyllst,

Trausti Baldursson

Forstöðumaður vistfræði og ráðgjafardeildar

Tvær umsagnir Náttúrufræðistofnunar um skylt efni:

Athugasemdir Náttúrufræðistofnunar frá 29. apríl 2019.

Tilvísun í mál: 2019040007

(Sæll Steinar, NÍ sendir þér hér nokkrar athugasemdir, vonandi gagnast þær eitthvað.)

Vísað er til meðfylgjandi tölvupósts, dags. 4. apríl sl., þar sem kynnt er til samráðs mál. nr. 111/2019-Verkefni nefndar um stofnun þjóðgarðs á miðhálandinu og varðar tillögur að helstu áherslum í stjórnunar- og verndaráætlun.

Náttúrufræðistofnun gerir sér grein fyrir að hér er um að ræða stutta lýsingu á því helsta sem þarf að taka tillit til í stjórnunar- og verndaráætlun og ekki farið í öll atriði sem kunna að koma upp. Stofnunin vill þó benda á eftirfarandi:

1. Í helstu áherslu atriðum er hvergi minnst á nauðsyn þess að byggja ákvarðanir eða stefnumótun áætlunarinnar á góðum grunnupplýsingum um náttúruna. Þ.e. t.d. grunnupplýsingum sem geta gefið vísbendingu um hvort tiltekin nýting sé sjálfbær eða ekki. Vernd víðerna eða landslagsheilda verður t.d. ekki tryggð án góðrar greiningar á landinu. Sama á við um afstöðu til beitar, er hún sjálfbær eða ekki o.s.frv. Ein af áherslum við gerð stjórnunar- og verndaráætlunar og framkvæmd hennar ætti að vera að hún byggi á góðum rannsóknum og vöktun náttúrunnar.
2. Miðhálandið er innan margra sveitarfélaga og að stærstum hluta þjóðlenda. Um er að ræða mjög víðfema þjóðlendu og hefur miðhálandið mikla sérstöðu hvað það snertir og meðal landsmanna. Lögð er áhersla á dreifstýringu og vald heimamanna og aðkomu hagaðila og er það vel. Þrátt fyrir að um þjóðlendu sé að ræða er ekki minnst á aðkomu annarra landsmanna með öðrum hætti en í tengslum við almannarétt og þá hugsanlega ef þeir tilheyra samtökum. Mætti t.d. alveg hugsa sér að landshlutar utan miðhálandisins eigi fulltrúa í svæðisstjórnnum því hér er um að ræða stóran hluta landsins og auk þess þjóðlendu eins og komið hefur verið inn á.
3. Náttúrufræðistofnun telur í sjálfu sér ekkert athugavert, sjá kafla um Nytjarétt á hálandinu, við það að eftirlit með nytjum verði áfram í höndum þeirra sem með þau fara í dag samkvæmt lögum eða síðar verður ákveðið. Hins vegar hlýtur það að vera svo að það séu bæði markmið um náttúruvernd þ.m.t. um markið þjóðgarðsins sem endurspeglar einnig í nytjum landsins. Einnig er óljóst hvað átt er við meðkunna að hafa áform um slíkt.. þegar vísað er til réttinda og þeirra sem stunda atvinnurekstur í sama kafla. Einnig er orðalag um jákvæð umsvif mjög matskennt í sama kafla.
4. Spyrja má hvers vegna sérstaklega er fjallað um efnistöku í kafla um samgöngur.
4. Fjallað er um öryggismál og vöktun en ekki kemur sérstaklega fram hvaða vöktun er átt við?

þjóðgarða, 778. mál.tif

Frumvarp til laga um þjóðgarðastofnun og

Virðingarfyllt,

Trausti Baldursson
Náttúrufræðistofnun Íslands
Icelandic Institute of Natural History
Urriðaholtsstræti 6-8
210 Garðabær
Sími/Tele: 590 0500
Email: trausti@ni.is

Frá: Sigrún Fríða Óladóttir/NI.IS

Dags: 14-10-2019 10:08:41

Til: Anna Sveinsdóttir/NI.IS@NI.IS

Efni: Fw: Til samráðs: Verkefni nefndar um stofnun þjóðgarðs á miðhálandinu